



Pakistan: Utdanning og dokumentasjon

- Kort oversikt over utdanning i Pakistan
- Akkreditering av og tilsyn med høyere utdanningsinstitusjoner
- Godkjente og ikke-godkjente høyere utdanningsinstitusjoner
- Finnes det elektroniske registre for vitnemål?
- Utdanningsdokumenters notoritet

Utdanningssystemet i Pakistan er komplekst

I Pakistan er retten til skolegang grunnlovsfestet i artikkel 25 A, og grunnskoletilbudet er i prinsippet både obligatorisk og gratis for barn i alderen 5 til 16 år, det vil si til og med 10. klasse (PIE 2024, s. 29; Ufm 2023b).

Pakistan er en konstitusjonell islamsk republikk, og utdanning skal derfor være i tråd med islam. Samtidig er utdanningssystemet fortsatt preget av landets fortid som britisk koloni og en britisk utdanningsmodell (Ufm 2023b).

Forvaltningen av utdanning i Pakistan er kompleks, og det er flere administrative nivåer med ansvarsfordeling og gjennomføring. Overordnet nasjonalt ansvar ligger sentralt hos utdanningsdepartementet Ministry of Federal Education and Professional Training og det departementsliknende organet Higer Education Commission (HEC). Sektoren er imidlertid – i all hovedsak – organisert og administrert på provins- og distriktsnivå. Eksistensen av en rekke ulike styringsorganer på nasjonalt, provins- og distriktsnivå, bidrar til at det kan være vanskelig å få oversikt og at det er ulike praksiser på føderalt, provins- og distriktsnivå (Nickson & Nudrat 2022, s. 14).

I tillegg til det offentlige utdanningssystemet, er det et omfattende privatisert utdanningstilbud i Pakistan. På grunnskolenivå er det innrullert flere elever ved private skoler enn ved offentlige skoler (PIE 2024, s. 28). Privatskolene i Pakistan er ikke kun tilgjengelig for eliten, og særlig i rurale strøk er mange private tilbud relativt rimelige. Dette innebærer at elever med svært ulik sosial, økonomisk, religiøs, etnisk og geografisk bakgrunn er innrullert ved private grunnskoler i Pakistan. Det finnes alt fra private skoler som er billigere enn de offentlige til svært høyt prisede eliteskoler (Naviwala 2019, s. 19). Dette innebærer selvsagt at kvaliteten på tilbudet varierer enormt.

Det private skoletilbudet består i tillegg av i overkant 40 000 religiøse skoler, såkalte madrassaer. Madrassaene tilbyr ofte gratis undervisning, kost og losji, noe som bidrar til at det er et foretrukket skolevalg blant mange lavinntektsfamilier (PIE 2024, s. 28, 40).

Pakistan har verdens nest høyeste andel barn som ikke går på skole, etter Nigeria (Hunter 2020). Nesten 40 prosent av pakistanske barn i skolealder (5-16 år) går ikke på skole, det vil si i overkant av 26 millioner barn. Mange av barna som er innskrevet i barneskolen faller fra, og frafallsraten øker for hvert klasstrinn (PIE 2024, s. 50).

Kort oversikt over utdanning i Pakistan

Grunnskoleutdanning

Elevene starter grunnskolen ved 5-årsalderen og avslutter rundt 13-årsalderen, det vil si til og med 8. klasse. Skoleåret varer fra september til juni. Grunnskolen består av åtte år, organisert etter et skoleløp på fem pluss tre år (Nuffic u.å-c):

- Barneskolen – «Lower Primary» – fra 1. til 5. klasse, for elever fra 5 år til 9/10 år.
- Ungdomsskolen – «Upper Primary/Middel school» – fra 6. til 8. klasse, for elever fra 10/11 år til 13 år.

Generell videregående opplæring

Etter 8. klasse, forsetter elevene enten i generell videregående skole eller yrkesfaglig skole (Nuffic u.å-c).

Generell videregående opplæring – «Secondary Education» – har en varighet på fire år og består av to faser, slik at skoleløpet således består av to pluss to år (Nuffic u.å-c; Hunter 2020):

- Lavere generell videregående – fra 9. til 10. klasse – «High School/Lower Secondary».
- Høyere generell videregående – fra 11. til 12. klasse – «Higher Secondary School/Intermediate Education».

Skolene har ansvar for undervisningen. Elevene avlegger ikke eksamen ved den enkelte skole, men ved ulike skolenemnder – Boards of Intermediate and Secondary Education (BISE) (Nuffic u.å-b).

BISE har ansvar for å administrere og gjennomføre eksamen, og å utstede vitnemål etter både grunn- og videregående skole. Det er skolenemnder både på

provins- og regionsnivå (Nuffic u.å-c). I 2020 var det 28 offentlige og 2 private¹ skolenemnder i landet (Hunter 2020). Skolenemndene har ofte sine egne offisielle nettsider. Det nasjonale styringsorganet Inter Boards Coordination Commission (IBCC)² koordinerer skolenemndene og pensum (IBCC u.å).

Videregående skole etter 10. klasse avsluttes med eksamen med utstedelse av vitnemålet Secondary School Certificate (SSC), også omtalt som Matriculation Certificate. Vitnemålet er som nevnt over, utstedt av en skolenemnd (BISE) og gir mulighet til opptak til høyere generell videregående og videregående yrkesfaglig utdanning (Nuffic u.å-c).

Høyere generell videregående etter 12. klasse avsluttes med eksamen og utstedelse av vitnemålet Higher Secondary School Certificate (HSSC), også omtalt som Intermediate School Certificate. Vitnemålet er som nevnt over, utstedt av en skolenemnd (BISE) og gir mulighet til opptak til høyere utdanningsinstitusjoner (Nuffic u.å-c).

Videregående yrkesfaglig opplæring

I tillegg til generell videregående opplæring, tilbys yrkesfaglig og teknisk videregående opplæring og programmer etter både 8. og 10. klasse (Ufm 2023b).

Overordnet nasjonal myndighet er National Vocational and Technical Training Commission (NAVTTTC) som regulerer, setter standarder og akkrediterer/sertifiserer yrkesfaglige utdanningsinstitusjoner (NAVTTTC u.å). Samtidig har provinsene egne tekniske og yrkesfaglige utdanningsmyndigheter – Technical Education and Vocational Training Authorities (TEVTA) – som har ansvar for å iverksette nasjonale retningslinjer på lokalt nivå (Nuffic u.å-c, d). Det er mange ulike typer kurs og programmer der opptakskrav, varighet, innhold og muligheter for overgang til høyere utdanning varierer (Nuffic u.å-d).

Vitnemålet Grade 3 Skilled Worker Certificate utstedes etter toårig yrkesfaglig utdanning etter fullført 8. klasse, ifølge det danske Uddannelses- og Forskningsministeriet. Etter toårig yrkesfaglig utdanning etter fullført 10. klasse, utstedes vitnemålet Grade 2 Skilled Worker Certificate. Etter en treårig lærlingutdanning, som bygger på 10. klasse, utstedes vitnemålet Final Apprenticeship Certificate (Ufm 2023b).

Ifølge Nuffic (The Dutch Organisation for Internationalisation in Education) velger mange elever et såkalt diplomprogram med varighet på to til tre år, der elevene avlegger eksamen administrert av Provincial Boards of Technical

¹ De private skolenemndene er Aga Khan University Examination Board og Ziauddin University Examination Board (Hunter 2020).

² Organet het tidligere Inter Boards Committee of Chairmen (IBCC u.å).

Education (BTE). Eksamenenes faglige innhold skal følge retningslinjer fastsatt av NAVTTC (Nuffic u.å-d).

BTE utsteder vitnemålet Technical School Certificate eller Diploma for de relevante fagområdene (Nuffic u.å-c, d).³ Vitnemålet kan kvalifisere til arbeid og mulighet for opptak til høyere utdanning (Nuffic u.å-d).

Høyere utdanning

Inntakskriterier til høyere utdanningsinstitusjoner varierer, og teknisk diplom kan være tilstrekkelig for opptak til enkelte studier, men normalt stilles det krav om HSSC/Intermediate Examination Certificate (Hunter 2020).

På lik linje med nabolandet India, er det relativt få universiteter hvor man oppnår grader, såkalt Degree-Awarding Institution – DAI. Slike universiteter er godkjente av føderale eller provinsielle myndigheter etter anbefaling av Higher Education Commission (HEC)⁴ (Hunter 2020).

Det er om lag 220 universiteter og høyere utdanningsinstitusjoner i Pakistan, hvorav 38 prosent av dem er private (PIE 2024, s. 28). I tillegg er det om lag 3000 høyskoler og andre utdanningsinstitusjoner – «Affiliated Colleges», – som er tilknyttet DAI-universitetene. Eksempelvis skal University of Punjab ha mer enn 600 tilknyttede høyskoler (Hunter 2020). Slike høyskoler er regulert på provinsnivå, og må oppfylle visse minimumskrav satt av HEC og det universitetet de skal være tilknyttet. Høyskoler med et spesielt bredt studietilbud kan være tilknyttet flere DAI samtidig. Høyskolene tilbyr som regel undervisning i bachelorprogrammer (Hunter 2020). Studentene mottar som regel sin grad og vitnemål fra det tilknyttede universitetet (Hunter 2020; Nuffic u.å-b). Utover DAI og tilknyttede høyskoler, finnes det også institusjoner referert til som «Campuses». Disse er direkte administrert av universitetene og tilbyr ulike bachelor- og masterprogrammer (Hunter 2020).

Tidligere hadde bachelorprogram i Pakistan en varighet på to eller tre år, noe som ikke var i tråd med internasjonale standarder. Gradsstrukturen var tradisjonelt et toårig bachelorgrad-program (Pass Degree) etterfulgt av et toårig mastergrad-program (to pluss to år), eller et mer spesialisert treårig bachelorgrad-program (Honors Degree) etterfulgt av ettårig mastergrad (tre pluss ett år) (Hunter 2020).

Gradsstrukturen har imidlertid blitt endret til et fireårig bachelorgrad-program etterfulgt av et ett-toårig mastergrad-program. Selv om de fleste DAI-universitetene nå følger denne gradsstrukturen, finnes det fortsatt eksempler på institusjoner som ikke har endret struktur. Noen institusjoner gir

³ Eksempelvis Diploma of Associate Engineer eller Diploma in Commerce (Ufm 2023b; Nuffic u.å-d).

⁴ HEC ble opprettet i 2002 og erstattet da University Grant Commission (UGC) (Ufm 2023a).

undervisningstilbud for å muliggjøre overgang fra den gamle til den nye gradsstrukturen (Hunter 2020).

En bachelorgrad har vanligvis en varighet på to til fire eller fem år (Nuffic u.å-a; Ufm 2023b):

- Bachelor – fireårig (den nye gradsstrukturen og mest vanlige per i dag).
- Pass Bachelor's Degree – to år (den tidligere gradsstrukturen).
- Honours Bachelor's Degree – tre år (den tidligere gradsstrukturen).
- Professional Bachelor's Degree – fire til fem år.
- Postgraduate Bachelor's Degree (tilsvarende ikke mastergrad).
- Postgraduate Diploma – vanligvis ett år.

En mastergrad tar vanligvis ett til to år (Nuffic u.å-a):

- Mastergrad der inntakskravet er Pass eller Honours Bachelor.
- Mastergrad der inntakskravet er en fireårig bachelorgrad.

Deretter følger gradene (Nuffic u.å-a):

- Master of Philosophy (MPhil) – innbefatter forskning.
- Doctor of Philosophy (PhD) – doktorgrad.

Høyere yrkesfaglig utdanning

Det finnes institusjoner som tilbyr yrkesfaglige utdanningsprogram og -grader, eksempelvis polytekniske institutter, og institusjoner som gir kortere kurs og sertifikat eller diplom, men som ikke kvalifiserer til en akademisk grad.

Vitnemålet Diploma of Associate Engineer og andre vitnemål på samme nivå, danner grunnlag for yrkesrettede bachelorgrader som (Ufm 2023b):

- Bachelor of Technology (Pass).
- Bachelor of Technology (Honours).

Utdanning innen studieretningen farmasi

Det sentrale myndighetsorganet for utdanning innen farmasi, er Pharmacy Council of Pakistan (PCP). PCP publiserer oversikter over godkjente institusjoner og studieprogram.

PCP opplyser om følgende utdanningsprogram innenfor faget:

- Pharmacy Technicians (Category B) – toårig diplomprogram etter avlagt Matricuation-eksamen⁵ med realfag, det vil si etter fullført 10. klasse.

⁵ Kan også omtales som Secondary School Certificate (SSC).

Med denne utdanningen, har personen tillatelse å åpne apotek. Hen er også kvalifisert til å jobbe som assistent for farmasøyter (PCP u.å-b).

- Farmasøyt: Pharm D – Doctor of Pharmacy – med varighet på fem år etter F.Sc (Pre Medical). Etter fullført studium, blir nyutdannede registrert som farmasøyter i registeret «A» hos Provincial Pharmacy Council (PCP u.å-a).

Høyere utdanning innen studieretningen Hotel Management, Culinary and Food Science

Ulike skoler for yrkesopplæring og enkelte høyere utdanninginstitusjoner tilbyr en rekke ulike program; fra kortere kurs på tre til seks måneder til flerårige diplom- og sertifiseringsprogrammer.

Seriøse utdanningsinstitusjoner skal være tilknyttet og akkreditert av myndighetsorganer som Boards of Technical Education (BTE), National Vocational and Technical Training Commission (NAVTTTC), HEC eller andre relevante institusjoner.

Akkreditering av og tilsyn med høyere utdanningsinstitusjoner

Higher Education Commission (HEC) er ansvarlig for å akkreditere, regulere og overvåke kvaliteten på høyere utdanning i Pakistan. HEC akkrediterer både offentlige og private institusjoner. HECs akkreditering og godkjenning er basert på en kombinasjon av institusjonenes egenvurdering og HECs inspeksjoner av institusjonen (Hunter 2020; Ufm 2023a). Etter akkreditering, skal utdanningsstedet bli revurdert etter tre år, og deretter hvert femte år (Ufm 2023a).

HEC har etablert spesialiserte organ/råd – «Councils – som er ansvarlige for akkreditering av studieprogrammer og undervisning i spesifikke disipliner, for eksempel innen teknologi, undervisning (læreryrke) og profesjoner som juss, arkitektur, ingeniørfag, medisin, sykepleie og farmasi (Hunter 2020; Nuffic u.å-b). Eksempelvis akkrediterer National Business Education Accreditation Council (NBEAC), basert på retningslinjer gitt av HEC, yrkesfaglige økonomisk utdanning (Ufm 2023a). Mens National Technology Council (NTC) er organet som akkrediterer og setter standarder for teknologiske utdanningsprogrammer ved universitetene og høyskolene (NTC u.å).

Oversikt over offentlig godkjente høyere utdanningsinstitusjoner og institusjoner som ikke er det

Higher Education Commission (HEC) publiserer oversikter over anerkjente universiteter – Degree-Awarding Institution (DAI) og Campuses.⁶

I tillegg publiserer flere av organene med akkrediteringsoppgaver oversikter over offentlig godkjente studieprogram og studiesteder. Både National Technology Council (NTC) og Pharmacy Council of Pakistan publiserer slike oversikter.

HEC offentliggjør også oversikter over høyere utdanningsinstitusjoner som de omtaler som «fake, illegal, unlawful and unrecognised». HEC har i tillegg en oversikt over ikke-akkrediterte – «unaccredited» – studiesteder.⁷

Finnes det elektroniske registre over utstedte vitnemål?

Mange universiteter i Pakistan har egne elektroniske systemer for å administrere vitnemål og akademiske grader, men graden av digitalisering vil variere.⁸

Ifølge det danske Uddannelses- og Forskningsministeriet kan dokumenter utstedt av høyere utdanningsinstitusjoner være i form av et diplom eller en karakterutskrift/detaljert karakterbevis – «Transcripts/detailed Marks Certificates». Det er den enkelte utdanningsinstitusjonen som kan bekrefte selve dokumentet (Ufm 2023b).

Higher Education Commission (HEC) har et nasjonalt ansvar for legalisering av vitnemål og grader for høyere utdanning. Den enkelte student kan få sitt vitnemål legalisert, i form av en påtegning besående av et stempel og merke fra HEC. HEC drifter sin egen digitale portal. Slik Landinfo forstår systemet, sjekker HEC opplastede dokumenter/vitnemål opp mot en database. Et stempel fra HEC er, etter danske myndigheters erfaring, ingen garanti for et dokumentets ekthet, siden det blant annet foregår forfalskninger av stempler (Ufm 2023a). I tillegg er ikke

⁶ HECs anerkjente universiteter/DAI og campuser:

<https://www.hec.gov.pk/english/universities/Pages/Accreditation.aspx>,
<https://www.hec.gov.pk/english/universities/pages/recognised.aspx> og
<https://www.hec.gov.pk/english/universities/Pages/DAIs/HEC-recognized-Campuses.aspx>

⁷ Lenke til universiteter og campuser omtalt som «fake, illegal, unlawful and unrecognised»:

<https://www.hec.gov.pk/english/universities/Pages/AJK/Illegal-DAIs.aspx>

Lenken til institusjoner omtalt som «unaccredited»:

<https://www.hec.gov.pk/english/universities/Pages/Unaccredited-Institutions.aspx>

⁸ WENR, dvs. World Education News Review, har eksempler på ulike PDF-filer av vitnemål som er attestert av riktig myndighet: Higher Secondary School Certificate (HSSC), Diploma of Associate Engineer (DAE), Bachelor's Degree (university, four years), Bachelor of Medicine and Bachelor of Surgery, Master of Arts, Master of Philosophy og Doctor of Philosophy:

<https://wenr.wes.org/wp-content/uploads/2020/02/Pakistan-Sample-Documents.pdf>

en slik prosess en bekreftelse på at innholdet og informasjon i vitnemålet er korrekt.

Board of Intermediate and Secondary Education (BISE) har elektroniske register over vitnemål og sertifikater fra videregående skole. Vitnemålet kan kun bekreftes fra skolenemnda som har utstedt dokumentet. Mens Inter Boards Coordination Commission (IBCC) legaliserer vitnemål utstedt fra BTE og BISE på Secondary/Higher Secondary/Intermediate-nivå for den enkelte student, ifølge det danske Uddannelses- og Forskningsministeriet (Ufm 2023a).

Vurdering av pakistanske utdanningsdokumenter

Landinfo mener at dokumenter fra pakistanske utdanningsinstitusjoner har særdeles lav notoritet. Dokumentforfalskning er utbredt i Pakistan (DFAT 2022, s. 47). Helt generelt er formularene fra utdanningsinstitusjoner enkle å manipulere og å forfalske. Stempler og påtegninger, også fra overordnede myndigheter som Higher Education Commission (HEC), lar seg forfalske. Dette har blant annet danske myndigheter erfart (Ufm 2023a). Markedet for kjøp og salg av forfalskede dokumenter er betydelig (Asad 2018; Shams 2015). I tillegg er nepotisme, korrupsjon og bestikkelser utbredt (Bertelsmann Stiftung 2024, s. 8, 9, 32).

At korrupsjon og bestikkelser er utbredt på alle nivåer i det pakistanske samfunnet, innebærer at det er gode muligheter for å skaffe seg korrekte dokumentformularer utstedt av rette myndighet, men med feilaktig innhold. Ifølge australske myndigheter er dette relativt enkelt å skaffe i Pakistan (DFAT 2022, s. 47). Landinfo mener derfor at å kontrollere og å avgjøre spørsmål knyttet til gyldighet av innholdet i vitnemål og dokumenter fra utdanningssektoren i Pakistan, ikke er mulig kun på grunnlag av dokumentasjonen alene. Basert på Landinfos brede erfaringsgrunnlag med pakistanske dokumenter, mener Landinfo helt generelt at den beste måten å verifisere informasjonen og ektheten av et pakistansk dokument, er å gjennomføre omfattende feltundersøkelser, som inkluderer blant annet besøk hos den utstedende myndigheten, intervjuer av lærere, naboer, landsbyboere og andre berørte parter. Antagelig vil kun faglige tester kunne møte behovet for å etablere sikkert at en person er i besittelse av de formelle kvalifikasjoner og kompetanse som fremgår av dokumentasjon utstedt i Pakistan.

At pakistanske myndigheter (HEC) publiserer lister med utdanningsinstitusjoner som ikke kvalifiserer til å omtale seg som universiteter og høyskoler, og dermed advarer mot utdanningsinstitusjoner som ikke er godkjente, illustrerer problemene innenfor utdanningssektoren og behovet for kontrollmekanismer. Selv om myndighetene offentliggjør lister over ikke-godkjente høyere utdanningsinstitusjoner, er det ikke gitt at alle slike institusjoner til enhver tid fanges opp og at listene faktisk er oppdaterte.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Asad, Malik (2018, 5. juli). Axact CEO, 22 others sentenced to 20 years in jail in fake degrees case. *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1418156> [lastet ned 8. august 2024].

Bertelsmann Stiftung (2024). *BTI 2024 Country Report — Pakistan*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung. Tilgjengelig fra https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2024_PAK.pdf [lastet ned 8. august 2024].

DFAT, dvs. Department of Foreign Affairs and Trade (2022, 25. januar). *Country Information Report – Pakistan*. Canberra: DFAT. Tilgjengelig fra <https://www.ecoi.net/en/file/local/2067350/country-information-report-pakistan.pdf> [lastet ned 8. august 2024].

Hunter, Robert (2020, 25. februar). *Education in Pakistan*. New York: WENR. Tilgjengelig fra <https://wenr.wes.org/2020/02/education-in-pakistan> [lastet ned 1. august 2024].

IBCC, dvs. Inter Boards Coordination Commission (u.å). *About Us*. Islamabad: IBCC. Tilgjengelig fra <https://ibcc.edu.pk/about-ibcc/> [lastet ned 8. august 2024].

Naviwala, Nadia (2019, juli). *Why Can't Pakistani Children Read? The Inside Story of Education Reform Efforts Gone Wrong*. Washington D.C.: Wilson Center. Tilgjengelig fra https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/2019-07-why_cant_pakistani_children_read_nadia_naviwala.pdf [lastet ned 5. august 2024].

NAVTTTC, dvs. National Vocational and Technical Training Commission (u.å). *Home. NAVTTTC Functions*. Islamabad: NAVTTTC. Tilgjengelig fra <https://navttc.gov.pk/> [lastet ned 5. august 2024].

Nickson & Nudrat (2022). *English language teaching, learning and assessment in Pakistan: Policies and practices in the school education system*. Islamabad: British Council. Tilgjengelig fra <https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/2022->

[04/ELT%20learning%20and%20assessment%20in%20Pakistan_April%202022_new2.pdf](#)
[lastet ned 19. juni 2024].

NTC, dvs. National Technology Council (u.å). *About Us*. Islamabad: NTC. Tilgjengelig fra <https://www.ntc-hec.org.pk/about.php> [lastet ned 7. august 2024].

Nuffic, dvs. The Dutch organisation for internationalisation in education (u.å-a). *Higher education in Pakistan*. Haag: Nuffic. Tilgjengelig fra <https://www.nuffic.nl/en/education-systems/pakistan/higher-education> [lastet ned 5. august 2024].

Nuffic, dvs. The Dutch organisation for internationalisation in education (u.å-b). *Pakistan. Educational institutions and study programmes*. Haag: Nuffic. Tilgjengelig fra <https://www.nuffic.nl/en/education-systems/pakistan/educational-institutions-and-study-programmes> [lastet ned 5. august 2024].

Nuffic, dvs. The Dutch organisation for internationalisation in education (u.å-c). *Pakistan. Primary and secondary education*. Haag: Nuffic. Tilgjengelig fra <https://www.nuffic.nl/en/education-systems/pakistan/primary-and-secondary-education> [lastet ned 1. august 2024].

Nuffic, dvs. The Dutch organisation for internationalisation in education (u.å-d). *Secondary vocational education in Pakistan*. Haag: Nuffic. Tilgjengelig fra <https://www.nuffic.nl/en/education-systems/pakistan/secondary-vocational-education> [lastet ned 1. august 2024].

PCP, dvs. Pharmacy Council of Pakistan (u.å-a). *Programs. Pharm D*. Islamabad: PCP. Tilgjengelig fra <https://pcpisb.gov.pk/category-a/> [lastet ned 8. august 2024].

PCP, dvs. Pharmacy Council of Pakistan (u.å-b). *Programs. Pharmacy Technicians (Category B)*. Islamabad: PCP. Tilgjengelig fra <https://pcpisb.gov.pk/pharm-d/> [lastet ned 8. august 2024].

PIE, dvs. Pakistan Institute of Education (2024, januar). *Pakistan Education Statistics 2021-22*. Islamabad: PIE. Tilgjengelig fra <https://pie.gov.pk/SiteImage/Publication/PES%20Report%202021-22.pdf> [lastet ned 1. august 2024].

Shams, Shamil (2015, 16. oktober). Pakistan's fake admissions business. *DW*. Tilgjengelig fra <https://www.dw.com/en/a-look-at-pakistans-profitable-fake-admissions-business/a-18786616> [lastet ned 8. august 2024].

Ufm, dvs. Uddannelses- og Forskningsministeriet (2023a, sist oppdatert 6. oktober). *Landehåndbogen. Kvalitetssikring i Pakistan*. København: Ufm. Tilgjengelig fra <https://lantedatabase.ciriusintra.dk/default.aspx?HaandbogID=2&CountryID=199&SubjectIndex=3&Language=0> [lastet ned 7. august 2024].

Ufm, dvs. Uddannelses- og Forskningsministeriet (2023b, sist oppdatert 6. oktober). *Landehåndbogen. Uddannelsessystemet i Pakistan*. København: Ufm. Tilgjengelig fra <https://lantedatabase.ciriusintra.dk/default.aspx?HaandbogID=2&CountryID=199&SubjectIndex=1&Language=0> [lastet ned 7. august 2024].

© Landinfo 2024

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.